

Arne Jon Isachsen

SOMMERBREV

August 2011

Sommerbrevet denne gangen inneholder to separate deler. Den første delen er på norsk og i hovedsak skrevet før 22. juli. Den andre delen er på engelsk og skrevet ganske nylig.

I KAJAKK PÅ SKURDALSFJORDEN

Det er noe eget å sitte i kajakk og å skue hen til Hallingskarvet. Se sneen som fremdeles ligger i Prestholtskaret. Jeg drar til og får fart på min gamle kajakk, av polsk merke, slik at noen ender også må ta i litt ekstra for å komme unna. Men lette fra vannet gjør de ikke. Her på Skurdalsfjorden er de ikke vant til mennesker. Verken i bråkete cabincruisere eller i stillegående kajaker.

Halvor og jeg har sjø satt kajakkene våre ved snekkerverkstedet som ligger nede ved Holmevann, like før veien deler seg til Numedal og Tunhovd, om du kommer ned Skurdalen med Geilo bak deg. Her er mange holmer, derav navnet vil jeg tro, som er trivelige å padle rundt. Noe mindre trivelig når regnet bølter ned. Men det gjør det bare i noen få minutter. Været er varmt. Sola titter snart frem igjen og tørker oss raskt.

Lia fjellhotell ligger på oversiden av veien ned gjennom Skurdalen. Et hotell av godt, gammeldags merke, lett synlig for den som befinner seg midt på Holmevann,

Vi padler forbi en av de få hyttene langs vannet. Her står en kar og fisker. Ikke fått noe enda. Nettopp startet. Men bra fangst i går. "Skitt fiske", sier vi og padler videre.

Ved enden av Holmevann ligger en staselig hytte. Bygget i 1909. Av tippolderfaren til han som vennlig møter oss. Og kan fortelle at det er fort gjort å bære kajakkene de snaue hundre meterne over land til neste vann, Skurdalsfjorden. Her er det lenger mellom holmene. Men utsikten er om mulig enda flottere. Vi ser nå Hallingskarvet tydeligere. Sneen på toppen, bak de store rullesteinene. Der oppe er det et rikt planteliv. Mon tro hvordan det ser ut i år, med alt regnet?

Forskningen viser at fete ungdommer er late...

Har stusset over en ting i sommer. Hvorfor fikk vår arbeidsminister Hanne Bjurstrøm så kraftig med pepper da hun den 1. mai i år ymtet frempå til VG om at ungdom av i dag kanskje er senere enn det hun og vi var i sin tid?

Forskningen viser at fete ungdommer er senere enn annen ungdom. I en artikkel i *Journal of Medical Studies*, Volume 38, No. 4, 2010, side 514-530, påviser Abraham Vikovitz og Rebecca White ved Carnegie Mellon University at ungdom med BMI-indeks over 25 er signifikant senere enn ungdom med BMI-indeks under 25. (BMI = Vekt i kilo, dividert med høyde i meter opphøyd i annen). Med høyere BMI-indeks, dvs. med stigende overvektighet, minsker arbeidsviljen og tiltakslysten. I sin studie har forskerne korrigert for forhold som utdanning, IQ og inntektsnivået til foreldrene.

Forklaringen forskerne foreslår er at fedme setter ned evne og vilje til å yte, til å ofre noe, og til å plage seg selv. Det er de samme egenskapene som ligger bak fedme. Man tåler ikke å være sulten. I dagens amerikanske samfunn kan ungdom velge å ikke være sulten. De har tilgang på mat i ulike varianter hele tiden. Gjerne usunn mat med stort sukkerinnhold, noe som bereder grunnen for senere livsstilssykdommer.

For professorene Vikovitz og White er konklusjonen klar: Overvektig ungdom er senere enn ungdom som ikke er overvektig. Forskningen deres, mener de, viser det klart.

I Norge vet vi at ungdom veier mer nå enn ungdom tidligere. Vi har tall for vekt og høyde for norske gutter på sesjon. I 1995 var gjennomsnittsverken 73 kilo for de atten år gamle rekruttene. I 2009 var den steget til 76 kilo. Gjennomsnittshøyden derimot har ikke endret seg. Norske rekrutter var i gjennomsnitt 180 cm høye både i 1995 og i 2009. Det betyr at BMI-indeksen har steget tilsvarende som vekten. I Norge har vi hatt en jevn stigning av andelen unge menn med fedme og en fallende andel av undervektige.

Men da har jo vår arbeidsminister Hanne Bjurstrøm rett, ungdommen i dag *er* senere enn ungdommen var tidligere. Men hvorfor fikk arbeidsministeren så mye pepper da hun tidlig på sommeren fremholdt nettopp det? Forskningen viser jo at det er slik. Attenåringer i Norge i dag har høyere BMI enn attenåringer for fjorten år siden. Ergo er de senere.

... jeg bare tulla ...

Om den studien jeg her har referert til hadde eksistert – den gjør ikke det – rene oppspinn fra min side, ja da ville Hanne Bjurstrøm ikke trengt å be om unnskyldning for å ha delt med oss andre sin observasjon eller hypotese. Nemlig at ungdommen er senere nå enn før.

Men egentlig hadde det vært større grunn til å kritisere Hanne Bjurstrøm om hun hadde anført at ”forskningen viser at norske ungdommer er senere nå enn før”, gitt at den fiktive undersøkelsen var reell. Hvorfor det? Fordi en slik undersøkelse ikke kan bevise noe som helst, i betydningen av at vi med full sikkerhet kan si at det er slik. ”Forskningen viser” er et livsfarlig utsagn, spesielt om det er resultater fra samfunnsforskning som legges frem.

God forskning kan sannsynliggjøre sammenhenger. Hypotesen om at BMI over 25 gjør menneskene late, mottar støtte av den fiktive undersøkelsen. Men nye undersøkelser kunne kommet til å avkrefte denne hypotesen. Det kan være feil i datagrunnlaget. Det kan være feil i beregningsmetodene. Utelatte variable som forklarer fedme og latskap som konsekvens av noe helt annet, er en tredje mulighet. At ting varierer i takt, sier ikke noe om årsaksforholdet. Til sist, undersøkelsen gjelder amerikansk ungdom. Den trenger ikke være gyldig for norsk ungdom.

Her er et nytt utsagn, denne gangen er det meg som står bak. Ungdom i Norge var lavere før enn nå. Det er uomtvistelig riktig. Høyden på norske rekrutter har steget fra 170 cm i 1900 til 174 cm i 1937 og videre til 180 cm i 1980-årene, for siden å bli liggende på det nivået. Skulle noen som var 18 år i 1937 av den grunn føle seg fornærmet over utsagnet om at guttene den gang var lavere enn nå?

Er det noe poeng å finne frem fotografi av bestefar som var 18 år i 1937, for så med tyngde å anklage meg for å ha fornærmet slekta ved å påstå at han bare var lav når han grannivelig stod 192 cm på strømpelen, til slektens glede og stolthet? Klart det ikke er noe poeng. Jeg har ikke sagt at bestefaren din var lav. Jeg har bare gjort deg kjent med en observasjon: Atten år gamle norske gutter var i gjennomsnitt 6 cm lavere i 1937 enn de er nå.

Hanne Bjurstrøms observasjon er selvsagt spekulativ. At ungdom er senere nå enn før. Men at den enkelte ungdom av den grunn skal føle seg fornærmet, er det ingen grunn til.

... men er ungdommen senere nå enn før?

Så til selve saken. Er ungdom nå senere enn før? I grunnen et ganske artig spørsmål. Og ikke uviktig. Men først, hvordan skal vi forstå uttrykket lat og latskap? Er noen født late? Ligger det i genene? Hvor mye og på hvilke måter spiller miljøet inn? Hva kan man eventuelt gjøre for å unngå å få late barn og lat ungdom? Hvordan er rammebetingelsene i samfunnet lagt til rette for å utvikle egenskapen latskap?

Av alle disse spørsmålene skal jeg bare si litt om det siste. Rammebetingelsene for å utvikle latskap er blitt bedre. Det er hovedtesen. Hvilket – om den er riktig – innebærer støtte til Hanne Bjurstrøms observasjon. Om du har tendens til latskap, tilbyr velferdsstaten ordninger som gir gode vekstvilkår for denne tendensen. Man blir sørget for. Et annet forhold som trekker i samme retning, er at foreldre i større grad nå enn før gir barn og ungdom saker og ting som barn og ungdom tidligere måtte jobbe for.

På den annen side – uttelling for kunnskaper og ferdigheter er større nå enn tidligere. Stikkordet er globalisering. Incentivet til å tilegne seg kunnskaper og ferdigheter er større enn noen gang. Det trekker i motsatt retning. Det er mindre grunn til å være lat nå enn før.

Om ”på den annen side” er den sterkeste drivkraften, kan man påregne at ungdom i dag er mindre lat enn ungdommen var tidligere.

Tilbake til Skurdalsfjorden

Du verden så heldige vi er som har slikt et vakkert land. Med så god plass. Halvor og jeg koser oss på Skurdalsfjorden. Deler matpakke med ost og skinke. Jeg har også med hardkokt egg og majones på tube. Halvor serveres det hele fra kajakken, med padleåren som har et passe buet åreblad til at det hele går bra. En boks bayerøl fra Aass Bryggeri hører også med.

På side 126 i Store Forventninger skriver Charles Dickens: "... de prøvde hele tiden å få omstendighetene til å passe sammen med teoriene, i stedet for å prøve å trekke ut teoriene fra omstendighetene." Dickens beskriver her politietterforskningen som finner sted etter at søsteren til hovedpersonen er blitt slått ned. Men egentlig passer denne beskrivelsen godt på mye av det som i dag bedrives under overskriften forskning. Man søker støtte for egne teorier i stedet for mer fordomsfritt å studere de aktuelle fenomenene.

For den som dyrker ensomheten og stillheten, kan Norge anbefales. En kjent professor i økonomi hadde i sin tid hytte her oppe i Skurdalen. Han elsket å gå med stang langs med land og trekke ørreten opp av Skurdalsfjorden. Unødige samtaler skulle han ha seg frabedt. Det fikk de merke som prøvde seg.

----- 00000 -----

THE SUMMER OF 2011

America's troubles these days are all too well known, familiar, and heavily researched. Imperial overstretch sums it all up. Ambitions of the past that do not square with resources and abilities of the day. And much less so for the future, it seems. Words that are not followed by deeds. And an unwillingness of the decision making bodies of the land to take the necessary economic measures to put the American house in order.

America is down. But don't count her out. Remember Winston Churchill's words: "You can always count on Americans to do the right thing – after they've tried everything else".

In the late 1980s the situation was similar. America was on the decline. She was over spending and borrowing heavily overseas. The demise of the USSR, followed by a solid and positive shift in productivity in the USA, and the tables turned. In 2001 the projections ten years down the road were for a national debt of nil. That did not materialize. Rather, the national debt kept escalating. These days it equals one year's production of the entire land.

Will America return with a vengeance? Or is she doomed this time around? Is the rise of a great nation about to give way for its fall? Be that as it may. Irrespective of what the future holds for the USA there are lessons to be learned from her past.

The American Dream which holds that the future will be brighter than the present, provided that you work hard and intelligently, and raise your children to do likewise.

The American Melting Pot which in mysterious ways quite fast and efficiently turns immigrants from all over the world into Americans. Nation building par excellence.

The Norwegian Dream, what does it look like? The continuation and further development of the welfare state, most people would argue. The viability of the welfare state necessitates our willingness to work intelligently and hard. And to realize that taxes are what we pay for a civilized society. To make it all come true the incentives have to be right. So as to minimize free riding.

The Norwegian Melting Pot must see to the successful integration of controlled and measured immigration from all corners of the globe. The tragedy of 22 July where 77 innocent people, mostly young ones, were brutally murdered, may have had the effect of making our melting pot a more efficient one. "More democracy, more openness, and more humanity", was the response of Mr. Jens Stoltenberg, our prime minister, to this tragedy. Adding realistically: "But never naivety".

And the Norwegian population of all colours, religions and ethnicity are taking his words to heart. Witness the ocean of flowers in front of the Oslo Cathedral and likewise all over the country. Witness the willingness for soul-searching high and low across the land, to emerge wiser and more humble. Know thyself. And respect others.

The Norwegian people shall move forward based upon democracy and tolerance, caring and openness, hard and intelligent work, and fair distribution of the fruits of that work.

11 August 2011

Home Page: <http://home.bi.no/fag87025/>